

Mitt møte med rusens mange ansikter

et essay

av

John Marius Nielsen

BACHELOROPPGAVE (OPPG300-B)

Politihøgskolen avd. Bodø

2012

Forord

Dette essayet baserer seg på en virkelig, selvopplevd hendelse i mitt praksisår i B2. Dette var en hendelse som i ettertid fikk meg til å tenke og reflektere over ulike aspekter ved å jobbe som politi opp mot narkotika og møte med de forskjellige typer mennesker bak rusen. Jeg har derfor kalt oppgaven for: «Mitt møte med rusens mange ansikter». Jeg vil gjøre oppmerksom på at alle navn som er benyttet i essayet er fiktive.

Oppdraget

Vi har nettopp satt oss ned i sofaen på piketten etter en liten patruljetur ut. Det er natt til onsdag, midt i januar og det var rolig ute. Alt skulle tilsi at det ville bli en rolig kveld, slik som det bruker å være på hverdagsnettene i byen. Rundt midnatt ringer vaktledertelefonen, jeg lytter til det som blir sagt som en ivrig student, mens veileder snakker med operasjonssentralen. Hadde passet fint for meg med et spennende oppdrag, så man fikk føle litt adrenalin nå i de tidlige nattetimer. Telefonen ble lagt på; Høylytt fest, nabo som ikke får sove i et boligfelt utenfor byen. Ikke akkurat noe adrenalinoppdrag.

Vi drar ut, jeg, min veileder Morten, og Thomas som er vakt sjef denne kvelden. Bravo 20 det er 22, hører vi på sambandet. Jeg tar sambandet; «Bravo 20 svarer.» «Ja det er 22 her, vi har nettopp foretatt et søk på adressen dere skal til, den tilhører han Kenneth Iversen, ja og han er jo aktuell på narkotika.» «Ja, takk det er mottatt fra Bravo 20.» Tydeligvis et kjent navn for Morten og Thomas, jeg aner ikke hvem han er, men registrerer at oppdraget nettopp ble litt mer krydret. Narkotika er noe alle på denne bilen synes er spennende å ta.

Fremme på adressen er det ingen tvil om hvor det er fest, verandadøren til en leilighet i første etasje i et rekkehus står åpen og det spilles høy musikk fra et tydelig kraftig stereoanlegg. Vi går bort til den åpne verandadøren. Det var så høy musikk at ingen hadde hørt om vi banket på døra, så vi gikk bare rett inn. Inne i leiligheten satt det fire unge jenter og to kjente menn; Kenneth og Olaf, fra narkotikamiljøet i byen. De sitter alle rundt stuebordet og det er drikkeflasker overalt. Overraskelsen er tydelig stor over at politiet nettopp har kommet inn døra, lyden på anlegget blir slått av og stemningen blant festdeltagerne blir tydelig mer alvorlig. Morten tar ordet og forteller hvorfor vi er der og at det fra nå måtte spilles lavere musikk. Jeg ser på både han og Tomas at de er i «narkotikamodus», blikket går over stuebordet, de ser seg godt om i rommet. Så bryter Morten inn etter et par sekunders stillhet; «Jeg synes forresten det lukter hasj her! hvem er det som har røyket?» Han sender spørsmålet ut til alle. Jeg ser at jentene blir helt stiv i blikket, noen ser etter hvert ned i fanget. Mennene tar det litt mer kult og den ene serverer straks en historie om at det nettopp hadde vært en innom som hadde røyket, men som hadde forlatt festen rett før vi kom. Ingen husker selvfølgelig navnet på denne personen. Morten bryter inn i historien og gjør det klinkende klart at han ikke gidder å høre på tåpelig løgn. Akkurat da finner Tommas også en hasjpipe laget av plastflaske nedi vasken på kjøkkenet.

Vi har nettopp fått skjellig grunn til å mistenke alle i rommet for bruk av narkotika og dermed også pågripe dem for å sikre oss bevis og urinprøver. Jeg ser at Morten og Thomas er i tvil om hva de skal gjøre. Skal man ta med seg hele festen ned på stasjonen og putte dem i hver sin celle inntil vi har fått etterforsket litt i saken. Er dette hensiktsmessig? Etter en liten samtale nedi gangen i leiligheten har Morten og Thomas blitt enig. Alle må bli med ned på stasjonen, dette skal vi komme til bunns i. Jeg kjenner at jeg er enig i avgjørelsen, her er det noe som ikke stemmer, hvorfor sitter det fire unge jenter sammen med disse narkomane mennene i begynnelsen av 30 årene i en leilighet som lukter hasj, midt på en ukedag.

Inne på stasjonen blir de inkvirert i arrest en etter en. Jeg står inne i arrestgarasjen sammen med dem, mens resten venter. Stemningen er en blanding av vantro og lattermild hysteri. De ler og bedyrer sin uskyld samtidig som de mener politiet overreager og jeg føler de forsøker å latterliggjøre hele saken. Alle er likevel høflige og viste respekt. Jeg kjenner at jeg håper veldig at urinprøvene er rene, håper inderlig jentene ikke har falt for fristelsen å prøve narkotika. Jeg føler liksom ikke at de den typen jenter. Samtidig regner jeg med at mennene kommer til å gå inn på alle mulige slags stoffer, det er nesten jeg håper skal gjøre det også. Jeg føler på en måte at det er rettferdig at de blir tatt. Spesielt fordi jeg på en eller annen måte føler at de har lurt jentene med seg på fest. Jeg er dessuten også helt sikker på at de hadde forsøkt å lure jentene til å prøve hasj. Jeg nekter å tro at ikke en hasjpipe gikk rundt hele bordet.

Etterhvert som vi er ferdig med inkvireringen og papirarbeidet, kjenner jeg at jeg er spent på resultatet av urinprøvene. Vi sjekker resultatet og det var som jeg trodde, Både Kenneth og Olaf er positive på både hasj, benzo, amfetamin og metamfetamin. Jentenes resultat gjør meg mer overasket, to av dem viser seg faktisk å være positiv på hasj og den ene av dem var i tillegg også positiv på amfetamin. Dette syntes jeg er overaskende og trist, hvordan kan de være så dumme.

Vi går rundt på cellene der de sitter hver for seg, for å presentere dem for resultatet. Nå er tonen en helt annen. Olaf tar på seg skylden og forteller at stoffet er hans, han har veldig dårlig samvittighet for at jentene også måtte bli med ned på stasjonen.

Jentene er heller ikke så tøffe hver for seg, preget av stundens alvor, er det nesten ikke mulig å få øyekontakt med Mari, jenta som testet positivt på hasj. Hun innrømmer å ha røyket og fatter ikke hvordan hun kunne være så dum. Det gjør ikke jeg heller, for meg virker hun som en ung frisk og sympatisk jente med alle muligheter for en lys fremtid. Jeg skjønner rett og slett ikke hvordan hun tenker når hun tar det første skrittet inn i den illegale rusverden, et skritt jeg tenker er i en svært farlig retning.

Mari har jo ikke gjort dette før og siden hun ble tilbudt, skulle hun bare prøve en gang forteller hun. En liten tåre renner nedover kinnene, hun lurte på om noen fikk vite om at hun hadde blitt tatt og om arbeidsgiveren blir varslet, hun forklarer at hun nettopp har fått seg jobb på et sykehjem. Det ser ikke ut til å trøste henne mye når jeg sier at ingen ville få vite noe om dette med mindre hun forteller det selv. Den lille jenta ser opp på meg og veilederen med tårevåte øyne og sier; «Jeg skal ALDRI, ALDRI gjøre dette igjen». Jeg tror på henne.

Kine, jenta som testet positivt på både hasj og amfetamin, er også nedtrykt. Hun forteller en hel livshistorie om hvordan forholdet til moren er og hvordan hun var blitt kastet ut hjemmefra som 17 åring. Hun sier at hun har blitt kjent med den ene gutten som var på festen og at hun har prøvd hasj en stund og at hun sniffet en stripe amfetamin for første gang i dag. Kine forteller hun har det fint sammen med han og skjønner ikke hvorfor hun ikke kan få bruke hva hun vil så lenge hun ikke plager noen andre. Jeg er jo ikke avhengig av noe som helst sier hun, det er bare for å få noen lyspunkt i livet.

Til tross for skuffelsen ved at Kine og Mari testet positivt, er det likevel godt å kunne slippe ut to av jentene uten å ha noen sak på dem. Fornuftige jenter tenker jeg, i det de forteller oss at de heller aldri vil komme til å bruke narkotika. Jeg kjenner at jeg tror på det de sier, de hadde jo tross alt avstått i dag selv om hasjpipa sannsynligvis gikk rundt bordet.

I det man slipper ut de andre fra varetekt, har jeg ikke så god følelse. Alle sier at de ikke skal drive med narkotika mer. Kenneth og Olaf tror jeg ingenting på, deres ord er helt uten troverdighet i mine ører. Kine som er kjæreste med Kenneth har jeg stor tvil til, jeg kan ikke se at hun skal klare å holde seg unna narkotika så lenge hun jevnlig vanker sammen med personer som dette.

Jeg kjenner jeg synes det er spesielt vanskelig med Mari som er positiv på hasj, i det hun slipper ut vil jeg gjerne tro på henne, når hun sier hun har kommet på bedre tanker angående hasj og hvilket miljø hun vanker i. Samtidig føler jeg hun vipper på en vektstang. Hun virker veldig oppriktig og fornuftig når man får prater med henne, samtidig virker det som hun er nær venninne av Kine, med den narkomane kjæresten. Mari har altså på et vis en relasjon til noen i miljøet, samtidig som hun nå allerede har prøvd en gang. Kanskje kan hun overtales en gang til? Jeg håper uansett at det å bli tatt inn på stasjonen av oss hadde en forebyggende effekt på spesielt denne jenta, men også de andre.

Kunne det vi nettopp har utført av politiarbeid vårt møte med disse ulike personene ha noen effekt i det hele tatt i et forebyggende perspektiv? Det er flere ting i denne situasjonen som får meg til å tenke. Hva hadde det vi nettopp gjorde av politiarbeid, ført til for disse menneskene? Kan man noen langsiktig form for forebyggende effekt ovenfor disse ungdommene? Og i så fall ovenfor hvem av dem? Eller var det vi foretok oss bare en handling som brakte penger inn til statskassa uten noen form for mening i et forebyggende perspektiv?

Møte med Kenneth og Olaf

Jeg har lenge hatt den oppfatning at det å ta noen for bruk av narkotika har en forebyggende individualpreventiv effekt i seg selv. Ved å få en straff, vil få forbryteren tenke at «dette er ikke verdt det» og at ved å plage og forstyrre miljøet jevnlig, vil kunne ha den effekten at man gir opp. Dette er noe som i liten grad støttes i litteraturen. Det betviles ikke at forbudet mot narkotika etter all sannsynlighet vil begrense bruken av det. Likevel ser man at selv om det legges store ressurser inn på kontroll og overvåkning, ser det ikke ut til å redusere tilbudet.

Det er blant annet derfor lite trolig at økt kontroll og strengere straff vil være veien å gå (Helland & Øia 2006, kap.4). Etter å ha gjort en del erfaringer gjennom PHS og B2, føler jeg at det også må avhenge av hvordan misbruket er og hvordan situasjonen er rundt den som bruker. I situasjonen i fortellingen følte jeg at de vi pågrep, alle sammen var de på veldig ulike stadier med tanke på bruk av rusmidler. Kenneth og Olaf som var kjente narkomane og som hadde vært det en 10 års periode, hadde jeg ingen tro på at man vill oppnå noen preventiv virkning ved å opprette en brukersak. Det eneste som kom ut av det følte jeg var å gi dem ytterligere en bot på noen tusen som de sannsynligvis ikke ville greie å betale. Hvordan kan jeg ha så pessimistisk syn på at noen kan endre seg? Jo, jeg viste etter å ha sjekket registerne at de var tatt utallige mange ganger før, for både bruk og besittelse. Dette hadde aldri før satt en stopper for deres befatning med narkotika. Det var dessuten ett eller annet med holdningen de hadde til det hele da vi snakket med dem, en likegyldighet som gjorde dem svært lite troverdig i mine øyne. Så hvis politiets inngripen ikke har utgjort noen forskjell tidligere, hvorfor skulle det gjøre noe nå? Særlig når flere av de som studerer straff, hevder at straff som reaksjon på lovbrudd ikke har forebyggende effekt, hverken for individet som straffes eller for allmenheten. (Helland & Øia 2006, kap.3) Så hva skal man gjøre med personer som Kennet og Olaf? Er det riktig å la dem seile sin egen sjø og heller konsentrere seg om de store narkotikaproblemene? Sett fra en annen vinkel vil bestandig de som er på den andre siden av denne næringskjeden som for eksempel produsentene, grossistene og smuglerne alltid komme til å bli eksistere og erstattet så lenge etterspørselen er lønnsom å møte. Derfor er det også viktig å tenke på at man ikke lar brukeren få frikort siden de er med på å holde etterspørselen oppe (Reinås, Lindelien & Johnsen, 1997). En lovgivning som tar avstand fra bruk av narkotika kan også augmenteres for å være humanitær siden den åpner for tidlig intervensjon av sosialtjenesten, skolen og politi. En vekselvis tilgang på stoff sammen, høye priser, fare for å bli tatt og den høye prisen på narkotika fører til mindre forbruk mindre antall avhengige. (Reinås, Lindelien & Johnsen, 1997). Dersom dette er tilfellet tenker jeg at det må være gode argumenter for og også reagere på brukerne selv om den individualpreventive forebyggende effekten ved straff og kontroll er omstridt.

Møte med Mari

Hva med Mari som hadde prøvd hasj for første gang i dag og som ble tatt av politiet like etterpå, satt i arrest og ilagt forelegg. Hadde handlingen vår hatt noen forebyggende virkning på henne? Mari hadde jo ikke noen misbrukerhistorie for henne var ikke rusen altomfattende i livet. Jeg personlig vil gjerne tro at det vi gjorde hadde en forebyggende virkning på henne. Også på måten Mari tok det hele, hun var spak og viste anger, og ga tydelig uttrykk for å ha gjort noe dumt. Jeg følte på en måte at vi hadde greid å gi henne en «vekker» og at vi hadde gjort det i grevens tid før hun hadde gjort bruk av narkotika til en vane. Før hun gjennom en periode hadde blitt komfortabel med at bruk av hasj kunne foregå i stillhet på hjemmefest uten at noen blandet seg oppi dette. Jeg innser etterhvert at jeg her lett kan ta feil og at grunnen til at jeg var så overbevist, var at jeg så gjerne ønsket at dette skulle være sant. Jeg ser at jeg kanskje har gått rett inn i bekreftelsesfellen. Muligheten for at hele var et spill fra henne for å fremstå som mer troverdig og uskyldig enn hun var, er også tilstede. Jeg vet jo uansett ikke

hvilke motiver Mari hadde for å prøve hasj eller om det var sant at dette var første gangen. Kanskje er det forhold i livet til henne som gjør at hun er i risikozonen. Risikofaktorer kan for eksempel være vanskelige familieforhold, det kan være dårlige karakterer og det kan være tidlig debut med alkohol og tobakk (Helland & Øia 2006, kap.4). Jeg fikk uansett ikke kjennskap til om noen av disse risikofaktorene kunne være aktuelle for Mari. Jeg fikk derimot et inntrykk av at Mari var en god venninne med Kine, jeg vil derfor tro at det er vanskelig å ta avstand fra miljøet helt. Jeg forstår godt at politiets inngripen ikke nødvendigvis vil ha noe innvirkning på gamle vennskap og hvem man bruker fritiden sin med. Sånn sett vil jeg tro at muligheten og fristelsen vil komme til å oppstå flere ganger, så lenge Kine velger å ha en kjæreste i dette miljøet. Bruk av narkotika har i enkelte miljøer i tillegg til selve rusen, en symbolsk verdi som gir gruppetilhørighet. For å bli en del av gjengen eller gruppa, forventes det det visse ting i forhold til bruk av stoff (Fekjær, 2009, kap.11). Kanskje innebærer det for Mari et gruppepress dersom hun fortsatt vil være en del av denne gruppa. En annen risikofaktor i forhold til Mari er at hun nå allerede har debutert og at forskning viser at debut på illegale rusmidler øker sjansene for et senere misbruk av tyngre stoffer. (Pedersen & Sandberg, 2005 kap.4) Forskning viser at nesten alle som går på tyngre stoffer, brukte hasj som sitt første ulovlige stoff. Likevel viser det seg at denne trappetrinnsteorien er noe overdrevet, da de aller fleste som har prøvd hasj, ikke blir narkomane, men nøyer seg med å prøve noen ganger (Fekjær, 2009, kap.9). Bilde er uansett ikke helmørkt for jenter som Mari selv om hun har falt for fristelsen for å bruke en gang.

Møte med Kine

Kine som var kjæreste med Kenneth følte jeg var på vei langt ned i grøfta. Jenta måtte åpenbart ha vist om hvilken livstil den nye kjæresten hennes hadde. Likevel har hun valgt å gjøre dette til en av sine næreste personer. Jeg tenker at dersom du har en narkoman kjæreste vil du påvirkes av det livet han lever. Det vil være vanskelig å stille seg utenfor og ikke delta i den delen av livet han som handler om rus, spesielt når den er såpass altomfattende i livet. Jeg har fått det inntrykket at mye i livet til en rusmisbruker hovedsakelig dreier seg rundt problemstillinger rundt narkotika; Hvordan få tak i dop, hvordan selge det, hvordan bruke det, holde alt hemmelig og unngå politiet. Det virker som det er såpass altomfattende at noen av dem, ikke greier å ta vare på seg selv på en ordentlig måte, hverken når det gjelder mat, økonomi eller hygiene. Det er derfor jeg ikke skjønner hvorfor de i det hele tatt skulle være attraktive for unge jenter. Et naturlig spørsmål som da dukker opp er hva som får unge jenter som for eksempel Kine til å trekkes mot et slikt miljø og slike menn?

I boken «Bytte, kjærlighet og overgrep» beskrives fenomenet om hvordan jenter trekkes mot eldre gutter i rusmiljøet. De skriver at mange jenter som trekkes mot slike miljø, gjør det fordi slike gutter/menn miljø kan tilby spennende og annerledes livstil i forhold til gutter på deres egen alder. Jentene forteller at de føler seg sett og ivaretatt på en god måte av de eldre mennene og at også miljøet rundt den eldre kjæresten kunne oppleves som imøtekommende på en måte som var uvant for jentene. Bruken av rusmidler hos jentene i undersøkelsen kom

omtrent samtidig med kjærestebekjentskapet. Og ofte er det slik at mennene spanderer. (Larsen & Pedersen, 2005, kap.12).

Her ser jeg likhetstrekk med situasjonen jeg selv kom borti. Slik som jeg oppfattet Kenneth og Olaf, var dette utad tøffe gutter med en kjapp replikk som fremstod selvsikre. Jeg kan se at dersom de ga sin fulle oppmerksomhet til yngre jenter kunne de fremstå som spennende. De hadde jo også arrangert fest hvor Kenneth' kjæreste Kine hadde fått invitere sine venner. Jeg tror nok Kine følte seg godt ivaretatt og inkludert sammen med Kenneth. Det viste jo seg også at guttene i tillegg stod for å spandere stoff på de som ville ha det. Man kan likevel spørre seg akkurat hva det var som var så spennende for Kine. Var det Kenneth og kjæresteforholdet, var det rusen eller var det bekjentskapet? Det er gode muligheter for at det er kombinasjonen og at man ser utsikter for en livstil som andre gutter som jentene kjenner ikke kan gi. (Larsen & Pedersen, 2005, kap.12)

Kine og Mari og de andre jentene virket som sunne flotte jenter, så hva kan man si om jentene som trekker mot slike miljø? Forskning sier at det for eksempel kan være en sammenheng med foreldres manglende grensesetting, foreldrenes rus og ungdommens egen atferdsproblem og jenter vilje til å søke mot eldre menn. En komplisert oppvekst kan rett og slett føre til manglende evne til å sette grenser. (Larsen & Pedersen, 2005, kap.11) Jeg vet åpenbart lite om livet til Kine, men jeg fikk i samtale med henne et klart inntrykk av at ting var alt annet en enkelt hjemme. Hun fortalte blant annet at hun ikke lenger var ønsket hjemme og at hun over lang tid hadde hatt et konfliktfylt forhold til sine foreldre. Jeg ser derfor dette som en mulighet for at Kine har valgt som hun har gjort. Jeg tror Kine har et ønske om å bli sett og inkludert, noe hun kanskje mangler hos foreldrene, men fikk hos Kenneth.

Fra mitt ståsted gikk jeg ut i fra at jentene hadde blitt lurt med av kyniske menn på fest, lurt til å prøve narkotika mens de muligens også hadde andre baktanker. Det er imidlertid ikke sikkert jeg hadde rett i det. En del jenter er villige til å eksperimentere både med rus og sex. Søken etter det å føle seg ivaretatt er en motivasjon, men for noen kan det også være slik at rusen og mennene var gjensidige forsterkende tiltrekningskrefter for jentene. Hvor følelsen av rus kan forsterke det å føle seg forelsket. Noen jenter oppsøker også eldre menn for å få stoffer påspandert. Det oppstår et slags bytteforhold der det er visse forventninger om sex, men det er ikke alltid jentene oppfyller forventningene om sex og derfor på sett og vis utnytter mennenes tilgang å skaffe stoff seg gratis (Larsen & Pedersen, 2005, kap.12).

Møte med Skuffelsen

Da vi nettopp hadde inkvirert alle sammen og fått dem på cellene, gikk vi inn på vaktrommet for å legge videre strategi. Der ble det bestemt hvem som skulle gjøre hva og at vi skulle skaffe urinprøve av alle. Vi hadde en uformell diskusjon en liten gjettekonkurranse av hva utfallet av urinprøvene ville bli. I forhold til Kenneth og Olaf var ingen i tvil, alle var skråsikre på at de ville ryke inn på det meste av stoffer. Det var heller ikke så viktig. For meg var det viktig at jentene ikke hadde prøvd. Men hvorfor var det slik? Jeg hadde stor tro på at jentene var for fornuftige for dette. Forklaringen på hvorfor jeg oppfattet det sånn, føler jeg er

litt sammensatt. For det første syntes jeg jentene så veldig sunne, friske og velstelte ut. Det jeg altså mener med det, er at de ikke har noen typiske trekk jeg forbinder med rusmisbruk. For meg fremstod som flotte og sunne jenter som forhåpentligvis og tilfeldigvis, hadde havnet på feil fest, med feil folk. Jeg tror nok at jeg ubevist har laget meg et kognitivt skjema for hva som karakteriserer personer som bruker narkotika. Når jeg plutselig står ovenfor personer som ikke passer inn i skjemaet har jeg vanskelig for å se for meg at de kan ha noe med narkotika å gjøre. Det er rett og slett litt skremmende. Jeg tror at jentene på mange måter også minnet meg om min egen lillesøster i måten de var på, i så fall var det jo helt urealistisk og tro at de kunne ha noe befatning med narkotika. Et annet moment var at jentene var i fullt arbeid og at ingen av dem hadde rulleblad fra før, det var liksom ingen faresignaler som jeg kunne se. Jeg hadde altså ikke så stor tro på at vi skulle få noen positive urinprøver på dem. Morten og Thomas var litt mer nøktern i forhold til akkurat dette. De antydte i iallfall halvparten av dem kom til å ryke på ett eller annet. Jeg var nesten sikker på at dette var feil.

Da vi var ferdig med urinprøvene og vi fikk se resultatene ble jeg naturligvis veldig skuffet over hele situasjonen. Det var slettes ikke resultatet jeg hadde forestilt meg, selv om det positive var at to av jentene altså hadde rene prøver, hadde fortsatt Kine testet positivt på Hasj og amfetamin. Dessuten var Mari positiv på hasj, noe jeg absolutt ikke hadde trodd. Har det skjedd en utvikling i forhold til rusbruk i samfunnet jeg ikke har fått med meg? I følge både media og fra enkelte faglige hold er det hevdet at rusmisbruket blant ungdom har endret mønster. Rusbruken blir stadig mer vanlig hos det man betegner som vanlig og velfungerende ungdom. Den fra før tydelige kjønns og klassedimensjonen har blitt visket ut og det har ikke lenger like stor betydning om man kommer fra pene hjem (Pape & Storvoll, 2007. kap.10). Sett i forhold til situasjonen jeg opplevde kan en slik påstand virke treffende. Men er det virkelig hold for en slik teori, går man virkelig mot et samfunn der narkotikabruk blir stadig mindre avvikende? Det er imidlertid gjort en undersøkelse for finne svar på denne påstanden. Funnene er entydige, det finnes ikke hold i det. Man ser i motsetning til media-påstandene, en klar sammenheng mellom ungdom fra lavstatusgrupper og rusbruk. Det er generelt ingenting som tyder på at det er tilfeldig hvem som begynner å bruke narkotika. Selv om et slikt bilde selvfølgelig ikke er svart/ hvitt, peker funn på at ungdom med forskjellige livsproblemer har størst tiltrekning mot narkotika også i nyere tid. (Pape & Storvoll, 2007. kap.10)

En ting jeg undrer meg over er hva som faktisk gjør at jeg bryr meg så mye om at disse jentene har brukt narkotika. Hva var grunnen til denne skuffelsen jeg gikk og kjente på? Jeg kjenner ikke jentene og det er ikke noe som tilsier at jeg skal bry meg spesielt med dette, de kan jo i grunn kan takke seg selv for sine handlinger. For å forklare dette må jeg nok først se på mitt eget forhold til rusmidler. Jeg vil si at jeg har hatt et måteholdent forhold til alkohol. Jeg har brukt alkohol siden jeg var konfirmert og begynte nok sånn sett noe tidlig. Jeg har likevel bare hatt gode opplevelser med det, altså at det har skjedd i sosiale sammenkomster med venner uten at det ble for mye, man har bare hatt det gøy. Når det gjelder illegale rusmidler har jeg alltid tatt avstand til dette. Jeg har ikke vært i nærheten av å bruke det. Jeg har ikke hatt venner som har brukt det og jeg har heller ikke sett noen bruke det. Illegale rusmidler har med andre ord vært bortimot ikke eksisterende i mitt liv og mitt nærmiljø. I tillegg har alt av skremselskampanjer hatt stor virkning på meg og påvirket mine holdninger

til rusmidler. Jeg tror at jeg på den måten har fått et forhold til rusmidler som noe fremmed og distansert. Narkotika for meg er noe ekstremt farlig som ødelegger liv. Sett i forhold til mitt eget liv, kunne jeg altså ikke få disse påstandene om at samfunnet gikk mot en normaliserings tilstand for bruk av narkotika til å stemme. Det har vært noe jeg forbundet med de synlige slitene narkomane eller utagerende mennesker. Kanskje er det virkeligheten som innhenter meg og som gjør at mine oppfatninger fra det sivile livet ikke passer inn med det jeg nå erfarer i politirollen. Kanskje har jeg også fått hjelp til å underbygge slike oppfatninger. Det hevdes at media har skapt et uriktig perspektiv på narkomane gjennom ensidig fokusering på de synlige gatenarkomane. Realiteten er derimot at disse grovt beregnet utgjør bare 0,3 % av voksenbefolkningen, dette utgjør en tallmessig liten del av rusmissbruken i Norge, da problemet sånn sett er større hos rusmisbrukerne som er mer integrerte i samfunnet enn gatenarkomane (Fekjær, 2009, Etterord). Det viser seg altså at bruk av illegale rusmidler ikke bare er aktuelt i mine stereotypiske oppfatninger av hva narkomane er, men finnes også i miljøer som jeg identifiserer meg med. Når jeg ser personer som bruker narkotika som utad minner meg om hvordan mine venner var og hvordan min søster var på den alderen, så er dette veldig fjernt. Dette tror jeg nok svarer for mye av den skuffelsen jeg kjenner på, når jeg ser disse jentene har kommet oppi denne situasjonen.

Hvilken betydning vil så denne skuffelsen og forutinntattheten ha for meg i politirollen? Det største problemet som jeg ser det er at man kan stå i fare for å forskjellsbehandle personer som er tatt for akkurat det sammen. Jeg tar meg selv i å håpe at jentene ikke har brukt narkotika fordi de ikke passer inn i mitt bilde av hvem som bruker narkotika. Samtidig håper jeg å få tatt mennene for noe, fordi jeg føler at det er de som må ha lurt jentene. I ettertid har jeg greid å se at dette er følelser som egentlig er grunnløse, jeg har ingen forutsetning for egentlig å vite hvorfor Kine og Mari valgte å prøve narkotika. Jeg baserte meg bare på det jeg viste om mennene og det jeg trodde jeg viste om den typen jenter. Problemet kan bli at man som politi med en slik holdning, kanskje leter mer etter grunner for å kunne ta mennene, mens man motsatt leter etter grunner for å slippe å ta jentene. Dette er åpenbart veldig uetisk, og strider også mot prinsipp om saklighet og nøytralitet.

Møte med følelsen av avmakt og nytteløshet

Jeg tenker at både skuffelsen over jentene og min forutinntatthet i forhold til mennene også bunner i en følelse av avmakt og nytteløshet. Dette er en avmakt for hva man skal gjøre. Hvordan skal man egentlig på ordenspatruljenivå bidra til å forebygge bruk av narkotika i forhold til individ man møter? Det virker som de virkemidlene politiet bruker, har liten effekt. Man tar enkelte personer gang på gang uten at det har noe påvirkning på den som blir tatt. Dette er noe som for min del gir en følelse av avmakt i forhold til å utrette noe. Denne tror jeg også blir større når man møter jenter som Mari og Kine som åpenbart ikke har vært i miljøet lenge, men som viser tegn på at de kan være på vei inn i det. Jeg føler ofte at det er et spørsmål om å gi hjelp tidlig nok. I forhold til tilfeller hvor personer har brukt narkotika i flere år er en følelse av at det er for sent for politiet sin del å utrette noe.

Samtidig som man har sett en økt utvikling og opptrapping av politiets metoder i narkotikabekjempelsen, har man også sett en sterk økning i bruk og skader av narkotika. Mange har derfor konkludert med at narkotikapolitikken ikke fungerer. Blant annet har Nils Christie uttalt at «Krigen mot narkotika er over. Narkotikaen vant» (Fekjær, 2009, s.335). Samtidig tyder forskning på at den individualpreventive virkingen av straff på at verken type straff eller lengde har noen særlig innvirkning på den enkelte lovbrøyer (Helland & Øia 2006, kap.3) Når man leser påstander som dette er det lett å noen ganger føle en hjelpeløshet i forhold til virkingen av det man bidrar til i politiyrket. I tilfellet jenter som Kine og Mari tror jeg derfor man lett kan tro at politiets reaktive metoder og straff kan ha en forebyggende virkning i form av tidlig intervensjon, jeg har selv tenkt når politiet har kommet inn på rett tidspunkt har man kanskje bidratt til en slags «vekker». Dette er nok noe jeg etter hvert føler jeg må revurdere virkingen av. Det finnes derimot andre metoder for tidlig intervensjon fra både politiet og andre aktører (Sosial og helsedirektoratet, 2007) Jeg velger og ikke å gå mye inn på det her, men jeg registrerer at jeg synes aldersgruppen til Mari og Kine er vanskelig. De er fortsatt unge, men har passert 18 år og kommer sånn sett ikke inn under mange av de gode tiltakene som finnes, for eksempel i barnevernets eller grunnskolen. De er også for gamle til at de kan følges opp med politiets bekymringssamtale som er beregnet for folk under 18 år jf. pl§ 13 (politiloven, 1995). En annen mulighet er oppfølging via ruskontrakt, hvor man frivillig går med på å avgi urinprøve mot og for eksempel, bare få en påtaleunntatelse (Justis og Beredskapsdepartementet, 2010–2011) Det er imidlertid en fare for Stigmatisering ved tidlig intervensjon. (Sosial og helsedirektoratet, 2007, kap2) Da tenker jeg på stigmatisering som en prosess hvor en person først får et nedverdiggende og vanærende stempel som avviker. Noe som igjen kan føre til en Stigmatisering hvor personen også begynner å se på seg selv på samme måten. Det kan igjen føre til at man også inntar denne rollen som avviker og fyller de forventningene andre har av personen som avviker (Hauge, R. 2007).

Selv om det er mange som bestrider den forebyggende effekten av straff og sanksjoner mot individet, har man klart andre argumenter for at slike reaksjoner er nødvendige. De strenge reglene bidrar blant annet til å gi et signal til potensielle brukere om stoffenes farlighet (Fekjær, 2009, kap.42). Videre er det et argument at linjen man i dag kjører med forbud mot bruk og omsetning, vil være med å redusere tilgjengeligheten og sånn sett også redusere forbruket. (Pedersen & Sandberg, 2005 kap.3). Mange av argumentene for et forbud mot bruk av narkotika fremstår for meg som fornuftige. Likevel kjenner man på følelsen av at man ikke strekker til i møte med den enkelte. Hva har jeg som politi av virkemidler for å utgjøre en forskjell i møte med personer som for eksempel Mari, Kine, Kenneth og Olaf? Jeg tror det kan være viktig å se personen. Selv om det ikke er en del av forventningene eller pålagt politiet gjennom lover og instruksverk synes jeg det kan være hensiktsmessig å ta en god prat med personene man møter. Da tenker jeg ikke på en «oppstrammer» hvor man gir personene en lekse i hvordan man ikke kan oppføre seg og hvordan man skal leve livet sitt. Jeg tenker det er viktig å ikke være belærende og ikke bruke pekefingeren. I skolen har man jo tradisjonelt hatt en forebyggende strategi som har bært preg av advarsel og skremsel uten at dette har hjulpet mye (Fekjær, 2009, kap.40) Jeg tror man kan oppnå mest med en oppmuntrende samtale som spiller mer på mestringsevne og selvtillit. Jeg tror det er viktig at

man får høre fra politiet at det ikke er verdens undergang om man er blitt tatt og at man kan komme videre med både skole, jobb og andre ting uten å gi opp. Man kan også oppmuntre til videre skolegang eller å fortsette å kjempe for å få seg jobb. I tilfellet med Mari og Kine var jeg med på å ta en slik samtale, noe jeg følte var godt. Dette var ikke noe vi hadde planlagt, men det bare ble sånn. Jeg spurte ikke jentene, men jeg oppfattet det slik at de syntes det var greit. Begge hadde også spørsmål i forhold til rulleblad og hvem som får vite at de er tatt etc. Ved å ta seg tid til å prate tror jeg man åpner mer for at personer vi har med å gjøre, også føler det er åpent for å spørre om det de eventuelt brenner inne med. Dette er en måte å vise forståelse og respekt. Jeg synes det er viktig å vise respekt og ikke nedverdige personer som er tatt, samtidig som det gjennom straffeprosessen går klart frem at befatning med narkotika er ulovlig og det blir reagert på. Mange i politiet får dessuten gode relasjoner med unge i risikozonen det å holde en god tone med unge kan også få de til å åpne seg mer ovenfor politiet enn for andre. Det er altså en fin balansegang mellom kontroll og styring med medmenneskelighet (Lie, 2011).

Der jeg ser at jeg har noe å hente, er at man bør behandle alle mer likt. Jentene som testet negativ og som tidlig ble dimittert, fikk selvfølgelig masse skryt og oppmuntrende ord om hvor fornuftig de hadde vært. Kenneth og Olaf som derimot for meg var de store stygge kjeltringene, følte jeg der og da at det ikke var viktig å prate med. Man hadde egentlig mest lyst til å gi de en ordentlig «lekse» om at de måtte la unge jenter være i fred. Jeg tror også det har med å gjøre at jeg uten å være det bevist, ikke følte det ville hjelpe. Livene deres oppfattet jeg som skakkjørte og som nytteløst å involvere seg med utover det jeg måtte. I ettertid ser jeg at dette ikke blir riktig. Olaf og Kenneth og andre mennesker med en dyster fortid og en uvis fremtid, trenger vel også den respekt støtte som andre trenger. Jeg kan bør jo ikke avgjøre hva som er nytteløst for andre. Det jeg bør gjøre er å gi alle en sjanse, noe som heller ikke koster meg noe.

Hva har jeg lært?

Det jeg har lært av dette oppdraget og det jeg har tenkt i ettertid. Er at rusen har mange ansikter, det handler om personer som har vært i gamet lenge, det handler blant annet om noen som er fersk og det handler om personer som står imot tilbudet. Årsakene til menneskers bruk av narkotika er mange og komplekse og virkningene av samfunnets arbeid mot narkotika er vel diskutert. Det jeg for min del har erfart er at jeg i møte med de ulike ansiktene er full av fordommer og mange uriktige bilder av virkeligheten. Noe som kanskje kommer av for liten kunnskap og forståelse av temaet og om mennesker i rusen. Jeg har sett at dersom jeg ikke er dette bevist, vil jeg kunne stå i fare for å forskjellsbehandle personer jeg møter. Kanskje vil det kunne bidra til stemping og stigmatisering av mennesker som heller kunne trengt noen støttende ord. Jeg tror at ved å møte rusens mange ansikter med en lik respekt og lik behandling og med fokus på å oppmuntre og øke selvtillit til de jeg møter, vil jeg bidra til å gjøre en bedre jobb med mennesker, i rollen som politi.

Litteraturliste

- Fekjær, H. O. (2009). *Rus: bruk, motiver, skader, behandling, forebygging og historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hauge, Ragnar (2007). *Stempling og stigmatisering*. I: L. Finstad & C. Høigård (Red.), *Kriminologi* (4.utg). Oslo: pax
- Helland, H. & Øia, T. (2006). *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget
- Justis og Beredskapsdepartementet (2010–2011), Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff). Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-135-l-20102011/9/4.html?id=649214>
- Larsen, C. J. & Pedersen, W. (2005). *Bytte, kjærlighet og overgrep: Seksualitet blant ungdom i randsonen*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Lie, E. M. (2001). *I forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Pape, H & Storvoll, E. E. (2007) *Ungdom og narkotikabruk – mot normalt?* Wichstrøm, L (Red.), *Ung i Norge, Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen forlag AS.
- Politi-loven. (1995) *Lov om politiet av 10. januar 1995 nr. 16*. Hentet 08.05.12 fra: http://www.lovdatabasen.no/cgi-wif/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19950804-053.html&emne=POLITILOV*&
- Reinås, K., Lindelien, A & Johnsen, A. (1997). *Narkotikascenen: Ecstasy, ekstase og eksistens*. Oslo: Forbundet mot rusgift.
- Sandberg, S. & Pedersen, W (2005). «*Rett fra pikerommet, med ransel på ryggen?*»: *Om ungdom som oppholdt seg rundt plata*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Sosial og Helsedirektoratet. (2007). *Tidlig intervensjon på rusområdet. Sentrale perspektiver – aktuelle målgrupper og arenaer*. Hentet fra: <http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/tidlig-intervensjon-pa-rusområdet/Publikasjoner/tidlig-intervensjon-pa-rusområdet.pdf>

Litteraturliste for selvvalgt pensum

- Fekjær, H. O. (2009). *Rus: bruk, motiver, skader, behandling, forebygging og historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
Kapittel 9 – 13 sider
Kapittel 11 – 11 sider
Kapittel 40 – 4 sider
Kapittel 42 – 20 sider
Etterord – 10 sider
- Helland, H. & Øia, T. (2006). *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget
Kapittel 3 – 30 sider
Kapittel 4 – 20 sider
- Pape, H & Storvoll, E. E. (2007). *Ungdom og narkotikabruk: mot normalt?* Wichstrøm, L (Red.), Ung i Norge, Psykososiale utfordringer. Oslo: Cappelen forlag AS
Kapittel 10 – 15 sider
- Larsen, C. J. & Pedersen, W. (2005). *Bytte, kjærlighet og overgrep: Seksualitet blant ungdom i randsonen*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
Kapittel 11 – 14 sider
Kapittel 12 – 22 sider
- Sandberg, S. & Pedersen, W (2005). «*Rett fra pikerommet, med ransel på ryggen?*»: *Om ungdom som oppholdt seg rundt plata*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
Kapittel 3 – 24 sider
Kapittel 4 – 25 sider
- Sosial og Helsedirektoratet. (2007). Tidlig intervensjon på rusområdet. Sentrale perspektiver – aktuelle målgrupper og arenaer. Hentet fra:
<http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/tidlig-intervensjon-pa-rusområdet/Publikasjoner/tidlig-intervensjon-pa-rusområdet.pdf>
Kapittel 2 – 9 sider

Totalt antall sider selvvalgt pensum: 217 sider